

• LGBTI • Rodičovstvo • Rozhovory 8. januára 2021 15:56

Johann mame v trinástich povedal, že je transrodový. Zavalila ma vlna strachu i úľavy, hovorí ona

RIA GEHREROVÁ

Pavlína Fichta Čierna a Claude Johann Čierny. Foto – Eliška Štásková

Pavlína Fichta Čierna sa spolu so svojím synom Claudom Johannom Čiernym (18) už roky pasuje s prekážkami, ktorým čelia transrodoví ľudia.

Jednou z najnáročnejších vecí bola pre ňu snaha, aby matrikárka jej synovi vystavila občiansky preukaz s mužským menom. „Nakoniec som musela požiadať o pomoc

a podporu na ministerstve vnútra a aj Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra," hovorí Fichta Čierna.

Matka so synom v rozhvore opisujú, ako na zmeny reagovali Johannovi učitelia, prečo sa rozhodli vyhľadať pomoc lekárov v Česku, či boli stopercentne rozhodnutí pre hormonálnu terapiu a chirurgický zákrok a aké to bolo pracovať na spoločnej výstave o transrodovosti Za trest, ktorá sa dá vidieť v uliciach Prahy.

„Samozrejme, prešli sme si bežnými konfliktmi, aké spolu má rodič a dieťa, ale cítim, že sme si bližší a komunikujeme viac“ hovorí Claude Johann Čierny.

Johann, kedy ste si uvedomili, že ste transrodový?

Johann: Mal som trinásť rokov. Spočiatku som si myslel, že to bude iná sexuálna orientácia, ale neskôr som zistil, že je to pre mňa viac o mojej identite než o tom, kto ma príťahuje. Vtedy som to povedal aj mame.

Čo ste ako trinástročné dieťa vedeli o transrodovosti?

Johann: Na Slovensku je to stále tabuizovaná téma a v školách sa o nej neučí. Tieto informácie som si preto vyhľadal sám na internete. Čítal som Wikipédiu, zahraničné médiá, pozeral videá transrodových youtuberov. Neskôr som si uvedomil, že to, čo opisujú, sú aj moje pocitky. Zrazu som vedel, čo chcem, ale nevedel som, ako to dosiahnuť. Systémová zdravotná starostlivosť o transrodových ľudí na Slovensku nie je. S týmto mi pomohli až v odbornej poradni TransFúzia. Dnes už nefunguje, ale dá sa obrátiť na InPoradňu.

Pavlína, ako vám Johann oznámil, že je transrodový?

Pavlína: Johann bol vždy veľmi šikovné, žiarivé, tvorivé dieťa. Zúčastňoval sa rôznych podujatí, kde vystupoval a snažil sa zabávať ľudí. Bol šoumen a odmala ho zaujímali hračky, ktoré neboli celkom dievčenské – ako ich obvykle kategorizujeme. Postupne sa však z tohto veselého a energického dieťa počas puberty stával smutný a depresívny človek. Veľmi som sa mu snažila priblížiť a zistovať, čo sa presne deje.

Ako ste sa napokon dozvedeli, čo je za tým?

Pavlína: Mám na to milú spomienku. Nedokázal to zo seba priamo dostať, tak som na papier napísala tri alternatívy, čo mi možno chce povedať, a on mi ukázal, ktorá z nich to je. V tej chvíli sa mi uľavilo, lebo som vedela, o čo ide. Na druhej strane ma zavalila vlna strachu.

Čoho ste sa báli?

Pavlína: Vedela som, že to nebude mať v tejto spoločnosti vôbec jednoduché. Ani politická situácia nebola ideálna. Téma rodovej identity vtedy nebola taká známa a ani sa tak často neobjavovala v médiách.

Vyhľadali ste vtedy odborníkov alebo odborníčky?

Pavlína: Ešte pred tým, ako sa mi s tým Johann zveril, sa o svojej dileme pokúsil hovoriť so psychologičkami. Jedna z nich ho nasmerovala na TransFúziu, kde nás začala sprevádzať Romina Kollárik. Najmä ona nám vtedy na začiatku veľmi pomohla. Keď sme odtiaľ odchádzali, už som mala domácu úlohu – začať Johanna okamžite od tej chvíle volať v mužskom rode.

Dalo sa z minúty na minútu takto prepnúť?

Pavlína: Bolo to náročné. Predsa len vo vás pretrváva zvyk a je ľahké stále v komunikácii uvažovať nad správnym oslovením. Dlho som sa mylila. Ale bolo to pre nás vzťah dôležité. Keď sa s tým dieťa zverí rodičovi, považuje za samozrejmé, že keď už to rodičia vedia, tak ho aj rešpektujú. Johann bol potom veľmi netrpezlivý a chcel všetky zmeny veľmi rýchlo. Ale postupne pochopil, že to rýchlo nepôjde – a na Slovensku už vôbec nie.

Výstava Za trest, ktorej autorkou je Pavlína Fichta Čierna v spolupráci s Claudom Johannom Čiernym. Foto – galéria Artwall/Martin Mička

Spomenuli ste, že ste sa o Johanna báli. Čo vám najviac naháňalo strach?

Pavlína: Takmer rok som pre obavy a strach nemohla poriadne spať. Bála som sa o jeho budúcnosť. Rozumiem, že niektorí ľudia o tejto téme málo vedia, a preto sa často aj nekorektne vyjadria – lebo si to neuvedomujú. Ale v tom prípade je to chyba spoločnosti, lebo v tomto smere ľudí dostatočne nevzdeláva. V tom čase mal nekorektné vyjadrenia aj predseda Smeru Robert Fico, ktorý sa pri konfrontácii s téhou LGBTI odvolával na tradičné kultúrne a národné hodnoty. Extrémisti boli v parlamente a aj cirkev túto problematiku démonizovala.

Mnohí politici sa o tejto téme báli vyjadriť trocha zmierlivejšie, lebo by mohli prísť o popularitu. Vyhovárajú sa, že sledujú hlas akéhosi ľudu. Mala som pocit, že som outsider, a všade, kde som hľadala pomoc, som sa cítila ako niekto, kto vytríča z radu a chce niečo navyše. A my sme pritom chceli len to, aby bol postoj k transrodovým ľuďom v súlade s odbornými odporúčaniami a normami relevantných medzinárodných organizácií. Sme predsa v 21. storočí a byť transrodovým človekom by mala byť akceptovaná vec.

Ako ste širšej rodine oznamovali, že Johann je muž?

Pavlína: Psychologička z TransFúzie Katarína Franeková nám poradila, aby sa Johann

sám rozhodoval, komu to chce oznámiť a ako, a aby som to ja ako rodič rešpektovala. Ako prví sa to dozvedeli sestra a otec. A prvou testovacou osobou v širšej rodine bola Johannova sesternica. Postupne sme to oznamovali aj ďalším. Neurobili sme to na nejakom veľkom rodinnom stretnutí, ale oboznamovali sme s tým rôzne bunky zvlášt'. Robili sme to citlivu, lebo sme očakávali aj emotívne reakcie.

Reagovali niektorí naozaj emotívne?

Pavlína: Moja mama sa rozplakala. Nie preto, že by to nechcela akceptovať, ale preto, že si spomenula na všetky problémy, ktoré to dieťa sprevádzali, a aj preto, lebo pochopila, čo bolo za Johannovou osobnosťou zmenou. Dokonca som v tom čase zo školy dostala avízo, že majú podozrenie, že sa v rodine deje niečo vážne.

Ako to prijala rodina?

Pavlína: Veľmi dobre. Sú to veľmi inteligentní a citliví ľudia. Nemali sme problém ani v blízkom okruhu našich priateľov. Možno je to aj tým, že sa ako umelkyňa pohybujem v prostredí, ktoré je voči takýmto situáciám pozitívnejšie nastavené.

Nemali problém pristupovať k Johannovi ako k mužovi?

Pavlína: Ked' sa občas stane, že ktosi nesprávne osloví moje dieťa, tak ma to bodne, lebo viem, že mu to môže veľmi ubližovať, najmä od blízkych. Ale viem, že je voči tomu čoraz rezistentnejší, musel si vybudovať trocha hrošiu kožu.

Johann: Ked' som sa už raz niekomu zveril a požiadal ho, aby používal mužské zámená, je to pre mňa oveľa ľahšie, ked' sa pomýli, než ked' o tom vôbec nevie. Mám vtedy pocit takej malej „zradby“. Ale nie som voči tým ľuďom nepriateľský, viem, že s tým často nemajú žiadnu skúsenosť. Napríklad vzdialenejším spolužiakom v škole som to ani neoznamoval, lebo som nechcel byť vystavený tomu, že by to úmyselne nerešpektovali. Takto som mohol žiť v trocha naivnej predstave, že ak by to tí ľudia vedeli, určite by ma volali správnym menom.

Báli ste sa o tom povedať niekomu z rodiny alebo zo známych?

Pavlína: Rodine, ktorá je nábožensky založená, napríklad krstnej mame. Mali sme však šťastie a bolo pre mňa silným zážitkom, keď nás s obdivom pochválili, povedali mi, že musíme byť veľmi silní, a popriali nám všetko dobré. Veľmi mi záležalo na tom, aby to rodina prijala a netrápila sa tým.

Ako ste zmenu rodu oznámili škole?

Pavlína: Johann sa rozhadol, že najprv to oznámime triednej učiteľke. Tá bola skvelá. Aj pani riaditeľka bola veľmi podporujúca. A nakoniec prišiel čas, keď sme to chceli povedať aj ostatným vyučujúcim. Dohodli sme sa na spoločnom stretnutí, kde nás triedna učiteľka uviedla ako Johannových rodičov. Mala som spisaných päť bodov, v ktorých som im vecne opísala našu situáciu a aj to, čo robíme pre to, aby sa vyriešila. Keď som skončila, niektorí zostali zamyslení. Postupne však vstali, prišli za nami, podali nám ruku, popriali nám. Videla som, že každý z nich sa s tou situáciou a so spomienkami na Johanna a jeho prejavy vyrovnáva svojím vlastným spôsobom. Bol to veľmi silný podporný zážitok. Johann však z tejto školy nakoniec odišiel.

Kam?

Johann: Odišiel som študovať do Anglicka. Mal som asi pätnásť rokov a chcel som odísť do zahraničia. Vo viacerých smeroch to pre mňa bolo oslobozujúce, lebo tam už ma ľudia poznali len s mojou novou identitou. Nikto nevedel, že som transrodový, a dokonca som na to časom zabudol. Bolo pre mňa dôležité nepútať na seba pozornosť navyše a žiť normálny život. Odvtedy som vedel dennodenne fungovať ako moji rovesníci.

Pavlína: V škole v Anglicku Johann riešil úplne bežné problémy – skladbu predmetov, kam má chodiť na prechádzku, čo má fotografovať. Vysníval si, že bude mať dobré vzdelanie, a prvou vecou, čo som musela riešiť, bolo, aby mu zvýšili level vzdelávania, lebo nižší mu nestačil.

Ako dlho ste študovali v Anglicku?

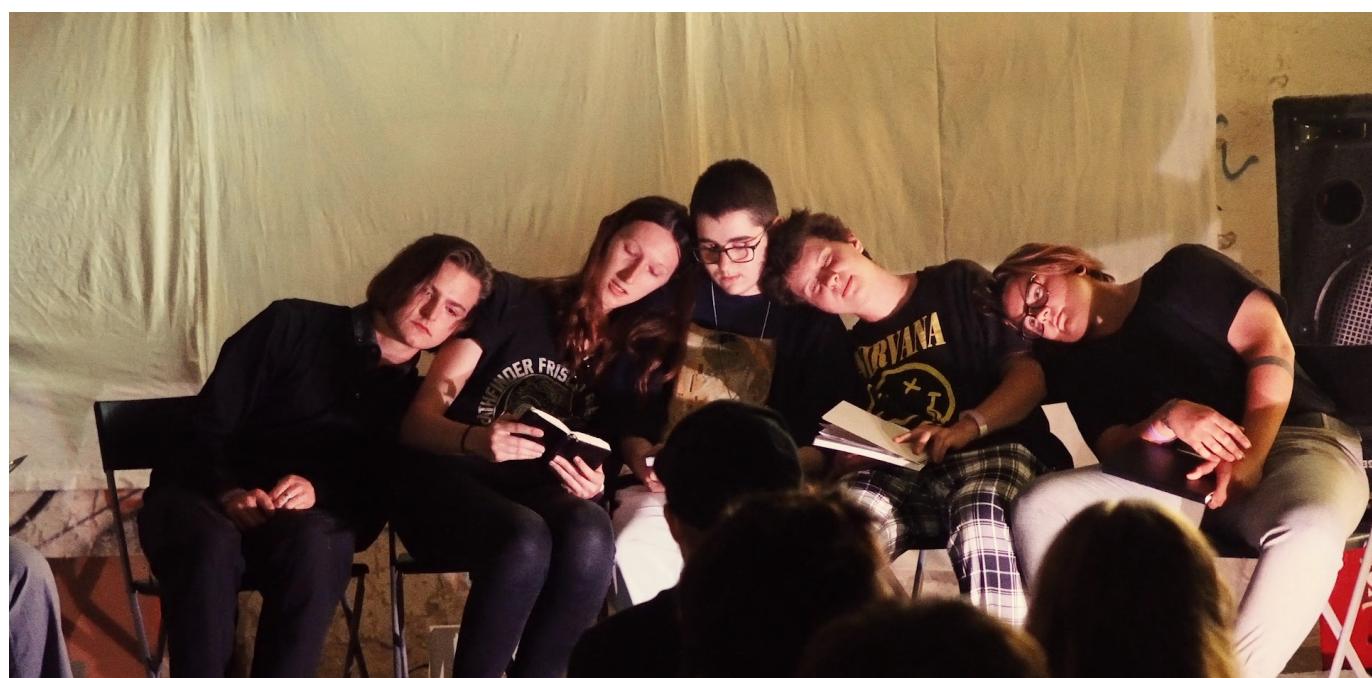
Johann: Zhruba rok som študoval na predstupni maturitného programu – IGCSE. Bol

som v medzinárodnej škole, takže som mal spolužiakov z rôznych kútov sveta. Mal som kamaráta z Hongkongu a kamarátku z Číny.

Pavlína: Okrem toho, že tá škola bola mimoriadne kvalitná a Johann v nej získal niekoľko medzinárodných certifikátov, bola aj finančne náročná. V podstate sme poslali Johanna študovať do Anglicka napriek tomu, že sme si to nemohli dovoliť, na štúdium teda prispela celá rodina. Bola to kopa peňazí, kúpili by sme si za to dobré auto. Ale neľutujem to, podľa mňa to bola dobrá investícia. Spočiatku sme dokonca robili aj malú zbierku medzi priateľmi. Ich malá finančná pomoc bola pre nás zároveň veľkou morálou podporou. Johann sa v Anglicku snažil všetkým dokázať, že si tú podporu zaslúži, a veľmi dobre sa učil.

Kam ste sa vrátili po roku v Anglicku?

Johann: Tretí trimester štúdia som už v Anglicku nemohol absolvovať pre nedostatok financií. Tie peniaze, ktoré sme ušetrili, išli neskôr na operáciu. Po návrate z Anglicka som išiel do Prahy, urobil som skúšky a začal som chodiť na gymnázium. Odtiaľ som však prestúpil na menšie súkromné gymnázium PORG, ktoré sa dá na Slovensku trocha porovnať so školou LEAF, a to v tom, že sa líšia od klasického modelu vzdelávania. Cítim sa tu lepšie, lebo mám so žiakmi oveľa bližší vzťah. Pomáha mi to, keďže žijem sám vo veľkom meste. Do Prahy som chcel ísť aj preto, lebo som chcel žiť v metropole.

Claude Johann Čierny (vľavo) na performance F 64 na festivale Tehláreň v Liptovskom Mikuláši. Reprofoto – zo záznamu

Vyskúšali ste viacero škôl a museli vyplniť množstvo prihlášok. Nestretli ste sa ako transrodový človek s problémom, že navonok ste pôsobili ako muž, ale v oficiálnych dokumentoch ste boli stále ženou?

Johann: Prvým krokom bolo zmeniť si meno. To môžete aj bez toho, aby sa vám zmenil rod. Chcel som to stihnúť ešte pred tým, ako odídem do Anglicka.

Pavlína: A to nebolo vôbec jednoduché. Bol to jeden z najnáročnejších zážitkov a pre mňa ako rodiča to bolo veľmi ponižujúce. Nakoniec som musela požiadať o pomoc a podporu na ministerstve vnútra a aj Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra. Po ich vyjadreniach a po niekoľkých mesiacoch, keď pracovníčka na matrike naťahovala celý proces, sme boli veľmi napäť. Blížil sa Johannov odchod do novej školy do zahraničia a už dávno mal mať vystavený občiansky preukaz. So zmenou priezviska neboli problém, ale v súvislosti so zmenou krstného mena od nás žiadali potvrdenie od lekára, že prešiel zmenou rodu. Ale to bol nezmysel, pretože slovenská legislatíva nedovoluje ľuďom do 18 rokov operačné zákroky, ako je sterilizácia, vďaka ktorým je možná zmena rodu v oficiálnych dokumentoch. Syn chcel mať v občianskom preukaze meno Johann, lebo vyplývalo z jeho pôvodného mena. V súčasnosti má v občianskom meno Claude Johann Čierny. Meno Claude si musel vybrať, aby tam mal nejaké neutrálne meno. Stredné meno mohol mať aj mužské.

Museli ste o vyjadrenie požiadať aj jazykovedný ústav?

Pavlína: To bol môj kreatívny prístup. Hľadala som cestu, ako dosiahnuť zmenu mena. Po všetkom, čo som prežila, som už volala na ministerstvo z oddelenia na oddelenie, až kým som nenaďabila na skvelú panu, ktorá pre nás sformulovala podporné stanovisko. Jazykovedný ústav zasa napísal list, v ktorom na základe odbornej literatúry podporil moju žiadosť. Písali v ňom, že pre deti v procese tranzície je meno s vyjadrením cieľového rodu veľmi dôležité.

Johann: Slovenské zákony dovolujú zmeniť si meno na ženské alebo mužské len tým transrodovým ľuďom, ktorí prejdú procesom sterilizácie. Dovtedy si môžu zvoliť len neutrálne meno. Jazykovedný ústav preto vo svojom stanovisku napísal, že v občianskom preukaze môžem mať neutrálne meno, ale aj stredné meno, ktoré bude indikovať, ktorý rod majú ľudia vo vzťahu ku mne používať.

Spôsobuje vám to, že máte v občianskom stále písmenko „F“ nejaké komplikácie? Napríklad pri cestovaní či vyplňovaní prihlášok?

Johann: Zatiaľ som s tým nemal problémy. Keď som odchádzal do Anglicka, do prihlášky som napísal, že som transrodový, ale oni to kdesi zapatrili. V škole bola zdravotná sestra, ktorú som požiadal, či by mi nepomohla s užívaním hormónov, ktoré som mal brať injekčne. Ona to však z nejakých byrokratických dôvodov odmietla, a tak som sa to musel naučiť sám.

Pavlína: Teraz je už Johann s tým občianskym preukazom trocha zmierený, ale pamätám si, ako ho mal v umelohmotnom obale a to písmeno „F“ si na ňom nenápadne prekryl. Bolo pre neho veľmi stresujúce, že niekde bude musieť predložiť občiansky preukaz a úradníci sa o ňom dozvedia takúto intímnu vec.

Kde ste naposledy museli predložiť občiansky preukaz?

Johann: Napríklad na celoplošnom testovaní. Nikdy sa mi však nestalo, že by si tam to jedno písmeno človek všimol. Nikto tomu neprikladá dôležitosť. Možno je to aj preto, že ho mám čiastočne zakryté. A navyše si všetci všimajú najmä meno. Triedenie ľudí na „F“ a „M“ je už dnes podľa mňa trocha zastarané a nie je nutné uvádzať to v občianskom preukaze. A keď už, tak by to pri transrodových ľuďoch nemalo byť podmiennené zákrokom, ako je sterilizácia.

Procesom tranzície prechádzate v Česku. Prečo nie na Slovensku?

Pavlína: Keď sa mi Johann zdôveril, začala som hľadať pomoc u odborníkov – u psychológa, endokrinológa, sexuológa. Na Slovensku je však týchto odborníkov menej a nie sú takí prepojení ako v Česku. S tranzíciou sme začali na Slovensku, lebo

sme si mysleli, že to niekam povedie. Absolvovali sme preto napríklad asi štvordňový pobyt na psychiatrickej klinike v Bratislave na Kramároch. Pán primár nám povedal, že sa to nedá riešiť ambulantne, hoci v zahraničí to bežne ambulantne prebieha. Absolvovali sme to spolu, lebo som ho nechcela nechať samého za tými mrežami. Nebolo to hrozné, len som mala pocit zbytočného obmedzenia. Ale rozhovory s odborníčkami, ktoré tam boli, neviedli k dobrému výsledku. Napriek všetkému, s čím sme sa na ne obrátili, bol v lekárskej správe Johann stále označovaný za pacientku a charakterizovaný ženským rodom.

Prečo ste boli hospitalizovaní?

Pavlína: Aby sa vylúčili nejaké psychické poruchy. Navyše sme potrebovali potvrdenie zo psychiatrie, aby Johann u endokrinologičky dostal hormonálnu terapiu. Nakoniec sme to však absolvovali zbytočne. Hovorila som o tom aj s jedným známym psychiatrom, ktorý je veľmi milý človek, ale povedal mi, nech ešte počkáme, lebo možno by sa dieťa ešte mohlo „uhniezdiť vo svojom dievčenstve“. Bola som sklamaná a vedela som, že tadiaľto cesta nevedie. A pritom nás na to v TransFúzii upozorňovali a vedeli sme, čo môžeme na slovenskej scéne očakávať. Na druhej strane sme sa stretli aj so skvelými ľuďmi; veľmi otvorený bol pán primár z Kramárov a aj endokrinologička, ktorá tu pôsobí. Veľmi vecne Johanna vyšetrila, povedala mu o jeho možnostiach a o tom, čo sa dá a čo sa nedá.

Aké boli Johannove možnosti?

Johann: V tom čase sme ešte vyhľadávali hormonálne blokátory, ktoré dokážu zastaviť alebo oddialiť pubertu. Keď sa vysadia, puberta prebehne. Blokátory sú dôležité najmä na začiatku puberty, keď môžu deti uchrániť pred tým, aby ich telo prešlo zmenami, ktoré nechcú. A keď sa rozhodnú, že toto nie je ich cesta, môžu to kedykoľvek zmeniť. Endokrinologička mi však povedala, že toto už pre mňa nie je cesta, lebo puberta u mňa prebehla. Mal som asi štrnásť rokov a žiadne iné možnosti už som na Slovensku nemal. Preto sme sa rozhodli ísiť do Česka, kde bola hormonálna terapia dostupná aj pre dospevajúcich.

Bolo v Česku jednoduché získať hormonálnu terapiu?

Johann: Pre mňa relatívne áno – na rozdiel od iných –, pretože som tam prišiel presvedčený o tom, čo chcem, a s dokumentáciou, ktorá dokazovala, že už sa o to pokúšam dosť dlho. Človek môže mať pocit, že keď niekto povie, že je transrodový, a zájde k doktorovi, tak hned' od prvého dňa dostane hormonálnu terapiu. Tak to nie je. Čakacie lehoty sú dlhé.

Pavlína: Všetky vyšetrenia sme v Česku absolvovali bez nároku na akúkoľvek náhradu od poistovne. K tomu treba prirátať cestovanie, prespávanie v hoteloch a podobne. Nejaký čas to trvalo, termíny u špecialistov boli od seba rôzne vzdialené, bolo to teda náročné finančne aj časovo. Náročné bolo aj vedomie, že dieťa musí prejsť procesom akejsi hĺbkovej kontroly, či to myslí vážne. A ja som, samozrejme, mala byť dostatočne uvedomelým rodičom. Ale naštastie lekárka v Prahe mala veľmi profesionálny prístup. Veľmi nám pomohla aj pri riešení praktických otázok.

Pavlína Fichta Čierna a Claude Johann Čierny. Foto – Eliška Štásková

S hormonálnou terapiou ste začali ako pätnásťročný a ide o celoživotnú záležitosť. Ako veľmi je finančne nákladná?

Johann: To záleží na tom, čo človek užíva a či má možnosť, aby mu to uhradila poisťovňa. Ja užívam testosterón vo forme injekcií, ale existujú aj tablety či gél. Neviem povedať, ako to z finančnej stránky vyzerá s inými variantmi, pretože s nimi nemám skúsenosť ani som to nikdy neskúmal, no mňa vyjde jedna mesačná injekcia asi 8 eur. Poisťovňa mi to neuhrádzza, pretože mi ich predpisovali v Česku a donedávna som bol neplnoletý. Na Slovensku sa dospelému človeku terapia uhrádzza, ale pokial' viem, štandardne ide o inú formu injekcií, ktoré sa podávajú raz za tri mesiace. Poznám však ľudí, ktorým takéto podávanie nevyhovuje.

Vedeli ste už od začiatku, že chcete podstúpiť aj operáciu prs?

Johann: Áno, od začiatku som v tom mal jasno. Ženská puberta a prsia mi spôsobovali veľké problémy. Sterilizácia a kastrácia je však čosi iné. Podľa mňa by ľudia v štrnástich nemali byť tlačení do toho, aby sa o tom rozhodovali. Nesúhlasím s tým, aby to bola podmienka pri zmene dokladu.

Pavlína: Johann od puberty pocíťoval veľký diskomfort so svojím telom, takzvanú dysfóriu. Bol nešťastný, že sa mu telo začalo meniť. Prestal športovať, aby sa nemusel prezliekať, a ak sme niekam cestovali, radšej sa potil, než by si mal vyzliecť sveter a ukázať ženské črty.

Ako ste vnímali, že sa váš syn rozhodol pre operáciu prs?

Pavlína: Bolo to psychicky veľmi náročné. Bála som sa, ako bude reagovať, keď sa po operácii zobudí. Či bude jeho rozhodnutie skutočne správne. Hned po operácii však bol šťastný a mne sa veľmi uľavilo. Nevedela som na sto percent odhadnúť, či bude s tými zmenami zmierený. A on mal navyše aj pred operáciou veľmi pekné telo. Dokonca sme pred zákrokom absolvovali aj fotenie, taký rituál na rozlúčku. Zároveň to bol Johannov umelecký počin, v ktorom som ho podporila a pomohla mu ho zorganizovať.

Ako ste to fotenie vnímali, Johann?

Johann: Chcel som zdokumentovať obdobie, ktoré som prežil. Na začiatku puberty

som svoje prsia nenávidel, ale v čase, keď už som mal naplánovanú operáciu, to bolo iné. Vedel som, že ich nechcem, ale vnímal som ich skôr ako praktickú prekážku v žití plnohodnotného života. Myslím si, že táto zmena nastala aj preto, lebo som už nejaký čas bral testerón a cítil som sa lepšie. Zároveň som však pochopil, ako si niektorí ľudia dokážu zvyknúť aj na telo, ktoré nechcú. Sú donútení zžiť sa s tým, čo je, a pristupujú k svojmu telu už len racionálne. Ja som po operácii zažil neskutočnú úľavu.

V kolkých rokoch ste operáciu podstúpili?

Johann: Bolo to v roku 2019, mal som takmer sedemnásť. Bolo to aj trocha stresujúce. Lahnút si na operačný stôl a myslieť na to, že keď sa zobudím, tak budem vyzerat inak. Tá miera úľavy, ktorá sa po operácii dostavila, a miera dlhodobej potreby a túžby ju absolvovať sa však nedá porovnať so stresom z neistoty.

Pavlína: Na konzultačné termíny u lekárov sme čakali pomerne dlho. Boli sme sa pozrieť aj v jednej ambulancii v Rakúsku. Johann si veľmi všímal kvalitu a spôsob operatívneho výkonu, rozhodoval sa, čo by mu najviac výhovovalo. Nakoniec sa rozhodol pre konkrétneho lekára v Prahe.

Môže byť človek pred operáciou na sto percent presvedčený, že ju chce?

Pavlína: Ja som bola ako rodič stopercentne presvedčená, lebo som videla, ako nesmierne ho ten stav týra a spôsobuje mu problémy. Musel nosiť stáhovaciu bielizeň, aby sa cítil aspoň ako-tak komfortne. Keďže sa vyhýbal športu, začalo mu to spôsobovať aj problémy s chrboticou. Navyše nemohol mať ani bližšie vzťahy primerané svojmu veku. Všetci predsa chceme, aby mali naše deti šťastný život, a puberta je jedno z najdôležitejších období v živote.

Johann: Keďže som musel denne nosiť binder, teda stáhovaciu bielizeň, a moje telo bolo tabu, ku ktorému sa nikto nemal priblížiť, tak to rozhodnutie bolo jednoznačné.

V rôznych krajinách sú pre operácie spojené s tranzíciou nastavené rôzne vekové hranice. Premýšľali ste nad tým, od kolkých rokov by mali byť takéto

operácie povolené?

Johann: Krajiny by sa mali riadiť odporúčaniami medzinárodných zdravotníckych organizácií. Subjektívne však môžem povedať, že som tranzíciu ako tínedžer neskutočne potreboval. Mnohí mladí ľudia zistia, že sú transrodoví, pomerne skoro a dajú sa využiť hormonálne blokátory, vďaka ktorým nemusia prejsť pubertou a neskôr teda nemusia podstupovať ani chirurgické zákroky, pretože sekundárne pohlavné znaky sa u nich nerozvinú. Pri chirurgických zákrokoch je to podľa mňa napríklad v Česku nastavené celkom dobre. Operáciu hrudníka môžete podstúpiť od 16 rokov. V tomto veku to môže človeku zmeniť život, lebo zrazu môže prežiť celý dospelý život v role, v ktorej chce. Je to však náročná téma a nebudem sa tváriť, že mám na ňu patent.

Pavlína: Pri téme operácií zároveň vnímam veľký paradox. Tí, ktorí chcú, aby bola zmena rodu v dokladoch podmienená medicínskymi zákrokmi, sa predsa nemôžu stážovať na to, že ich chcú podstupovať aj mladí ľudia. To najjednoduchšie, najmenej rizikové a absolútne zvratné je sociálna tranzícia – to znamená rešpektovať rod každého človeka od momentu, keď vám to oznámi. Ak by boli doklady vydávané aj bez podmienenia závažnými zásahmi do tela, bolo by to správne a humánne.

Britský súd v decembri rozhodol, že cesta k hormonálnej a chirurgickej tranzícii sa začína na niektorých britských klinikách príliš skoro a je príliš jednoduchá a jednosmerná. Dvaja mladí ľudia totiž hormonálnu terapiu či operácie oľutovali a túto kliniku následne zažalovali. Klinika sa však bránila, že ak by cesta k tranzícii nebola jednoduchá, množstvo transrodových tínedžerov by si mohlo siahnuť na život a to nemôžu riskovať. Ako sa pozéráte na takéto prípady?

Pavlína: Čudujem sa, že sa to stalo v Británii, pretože práve tam sme sa stretli so zdravotnou sestrou, ktorá môjmu synovi naznačovala istú nelegitimitu jeho stavu a neuznávala naše lekárske odporúčania. Bolo to veľmi náročné. V Británii existuje veľká podpora a aj špecializované centrá pre transrodových ľudí, ale zároveň aj protiváha namierená proti nim. Je to špecifická situácia. Samozrejme, existujú aj ľudia, ktorí svoju zmenu ľutujú, ale je ich máličko. Ján Markoš, s ktorým sme spolupracovali

na jednej kapitole jeho knihy o etických dilemách, uvádza, že podľa rôznych štúdií zmenu rodu ľutuje len málo ľudí, a to 0,3 až 3,8 percenta. Ďalej píše, že zmenu ľutujú najmä tí, ktorí po tranzícii nemajú podporu okolia, a aj tí, ktorí nie sú spokojní s kvalitou chirurgických zákrokov, ktoré podstúpili. Časom sa však zlepšuje aj akceptácia týchto ľudí a aj chirurgické zákroky.

Okrem toho časť zmien je vratná a po vysadení hormónov, ak neprebehla sterilizácia, sa môže obnoviť reprodukčná schopnosť. Treba ešte dodať, že mnohí sa nemusia cítiť dobre ani v jednej role a ich vnímanie samého seba je farebnejšie. Nerozhodnosť alebo snaha o návrat môže teda súvisieť aj so zistením, že sú non-binary, teda že sa necítia jednoznačne dobre ani v role muža, ani v role ženy.

Johann: Ked' sa objaví takýto prípad detranzície, má neproporčne väčšie mediálne pokrytie než prípady, ked' transrodovým ľuďom terapia pomohla. Navýše to využívajú mnohé transfóbne skupiny, ktoré to považujú za obrovský problém. A pritom tých, čo to ľutujú, sú možno desiatky, ale tých, ktorým to pomohlo, sú desattisíce. A tie by na to nemali doplácať.

Neboli ste však v určitom momente radi, že je ten proces na Slovensku a v Česku ďažší a zdĺhavejší, aby ste mali čas uistiť sa, že ste si zmenou naozaj istí?

Pavlína: Nie. Svoje diéta som poznala odmalička. Celá naša minulosť svedčí o tom, že moje diéta je transrodové. Ale verím, že to môže byť aj inak.

Johann: V mojom prípade to bolo jednoznačné. Ale nie všetci rodičia svoje deti tak podporujú. Vtedy diéta môže cítiť vinu za to, že sa jeho rodič trápi, a preto je nerozhodné, či tranzíciu podstúpiť alebo nie. O vine, ktorú niektorí transrodoví ľudia cítia, sa hovorí len málo, ale pritom je pri ich rozhodovaní dôležitá. Ďalšia vec je, že niektoré chirurgické zákroky sú rizikové a ľudia nechcú dobrovoľne podstupovať operáciu, ktorá pre ich zdravie nie je nevyhnutná. Nie všetci túžia aj po medicínskej tranzícii. Spoločnosť na to však kladie veľký dôraz a oni môžu mať pocit, že je to ich jediná možnosť. Mali by sme o tom hovoriť viac.

V jednom zo svojich vystúpení ste chceli upozorniť aj na necitlivé otázky lekárov, s ktorými sa stretávajú transrodoví ľudia. Jednou z nich mala byť aj otázka, či si človek zmenu rodu nechce ešte rozmyslieť. Prečo ide podľa vás o necitlivú otázku?

Johann: Pretože zdravotná starostlivosť o mladistvých transrodových ľudí u nás nie je dostupná a tlak, aby sa do nej ani len nepúštali, je veľmi veľký. Chápem argument, že tá otázka má len upevniť presvedčenie človeka, že tranzíciu chce. Ale to neustále spochybňovanie jeho identity je naozaj náročné.

Pavlína: Proces tranzície sprevádza aj to, že dieťa by malo pred nasadením hormonálnej terapie rok žiť v role cieľového rodu. Ale to je v niektorých prostrediacach veľmi ťažké. A spochybňovanie tohto dieťaťa by jeho psychike nijako nepomáhalo. Transrodoví ľudia navyše musia neustále dokazovať, že sú ženou alebo mužom. A to je veľmi náročné. Ako by ste na ich mieste dokazovali, že ste ženou? A čo ak by bola väčšina ľudí okolo vás transrodová?

Môže byť v nejakom kontexte táto otázka, či si je človek istý, že je transrodový muž alebo transrodová žena, v poriadku?

Pavlína: Otázka sama osebe nemusí byť škodlivá. Ak sa však ktosi niekoľko rokov snaží o zmenu rodu, tak už je skôr smiešna.

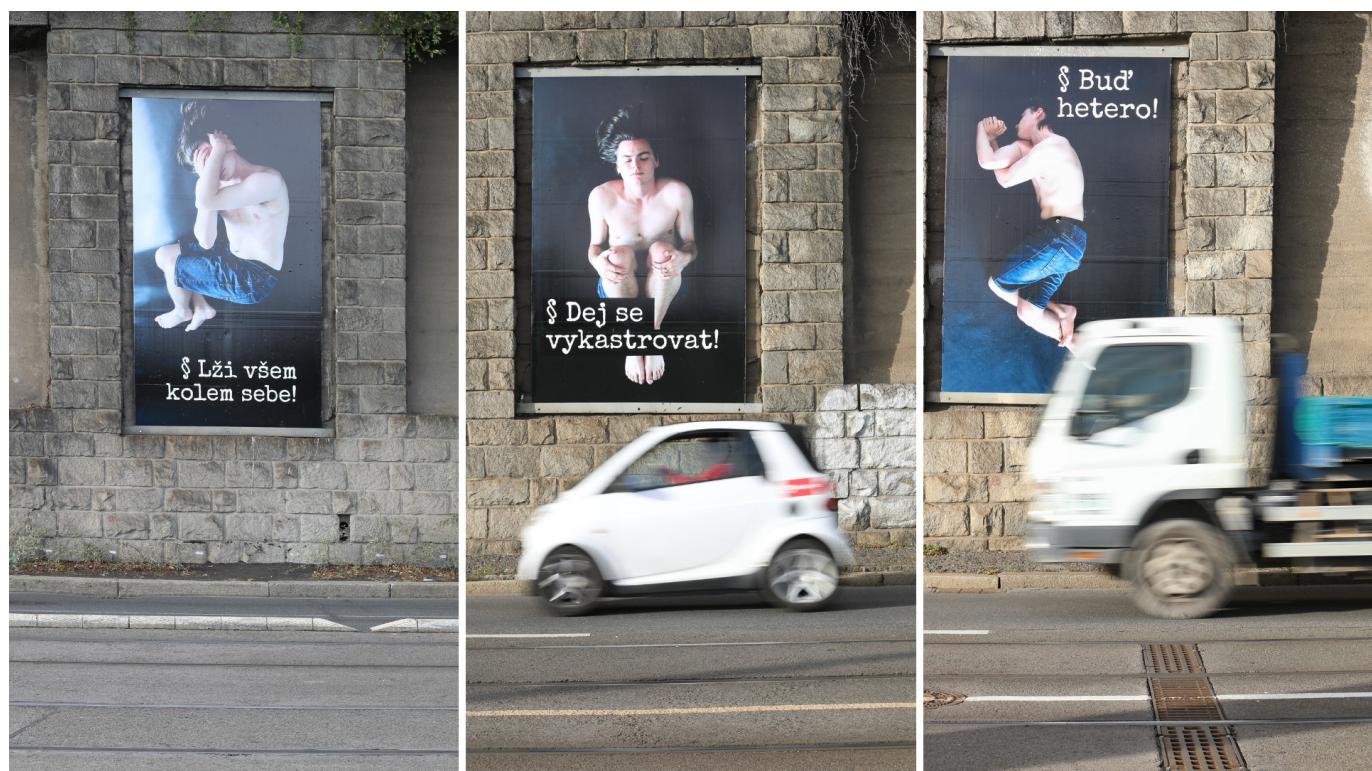
Johann: Ak sa vás to niekto spýta tónom, z ktorého je jasné, že sa o vás zaujíma, je to iné. Blízki alebo lekári by sa to však nemali pýtať len preto, aby transrodových ľudí neustále spochybňovali, lebo vtedy je to veľmi nekorektné.

Stretli ste sa vy osobne s trasfóbiou?

Johann: Nikdy som sa osobne nestretol s veľmi negatívou reakciou. Niektorí ľudia boli zaskočení, že som transrodový, ale to je v poriadku. Vedel som, že ich prekvapenie nie je odmietnutie, ale len uvedomenie si, ako to je. Poznám však nespočetne veľa ľudí, ktorí tieto negatívne reakcie zažili – od kamarátov, od rodiny, od kolegov.

V súčasnosti máte v uliciach Prahy výstavu fotografií, na ktorých je Johann so sloganmi, ktoré poukazujú na diskrimináciu transrodových ľudí. Aké to bolo fotiť na plagáty svojho syna?

Pavlína: Tento projekt sme s galériou Artwall pripravovali vyše roka. A ešte v septembri nebolo isté, či na fotografiách bude Johann. Pôvodne som mala robiť s komunitou v Bratislave, ale bola pandémia a plány sa nám zmenili. Johann bol doma a možno bolo pre ten projekt nakoniec najlepšie, že sme na ňom robili spolu a že naše výpovede podčiarkujú navzájom jedna druhú. Zomkli sme sa a zosúladili. Nafotili sme množstvo záberov a potom sme spolu vyberali tie, ktoré sú najvhodnejšie.

Výstava Za trest, ktorej autorkou je Pavlína Fichta Čierna v spolupráci s Claudiom Johannom Čiernym. Foto – galéria Artwall/Martin Mička

Na vašich plagátoch sú slogany „Klam všetkým okolo seba“, „Daj sa vykastrovať“, „Bud' hetero“, „Nechaj o sebe rozhodovať druhých“, „Bud' Anna, aj keď si Milan“. Prečo ste si vybrali práve tieto?

Pavlína: Chcela som, aby to bola provokatívna výstava adresovaná ľuďom na ulici, ktorí sa vezú okolo napríklad v električke. Výstava je orientovaná aj na rodičov transrodových detí, ktorých má naviesť, aktivizovať, aby o tom premýšľali. Paragraf na začiatku každého sloganu má znamenáť, že takto sa naša spoločnosť správa a toto je

v zákonoch, je to súčasť byrokracie a zdravotníckeho systému.

Johann: Tie paragrafy odkazujú na veci, ktoré sú priamo alebo nepriamo zakotvené v českej legislatíve.

Heslo „Bud' hetero“ odkazuje na povinnosť rozvodu pred prepisom rodu?

Johann: Áno. A aj to mnohí lekári považujú za indikátor toho, či ste transrodový človek alebo nie. Mnohí transrodoví ľudia sú však queer. Ani transrodoví ľudia nemusia byť hetero. Ja som s tranzíciou začínal, keď som mal štrnásť, a dostával som otázky, aké mám sexuálne predstavy. Pritom sa odo mňa očakávala odpoveď, že som v pozícii muža a tá druhá osoba je žena.

Pavlína: Niektorí lekári vôbec neuznávajú, že transrodový človek môže byť inej ako heterosexuálnej orientácie. Považujem to za veľmi vážnu diskrimináciu. Ľudia, ktorí prechádzajú tranzíciou, musia niekedy klamat, aby im zmenu rodu vôbec umožnili.

Ako sa zmenil váš vzájomný vzťah, odkedy vám Johann oznamil, že je muž?

Johann: Myslím si, že sme si oveľa bližší a náš vzťah je oveľa otvorennejší. Pamätam si, aký som bol uzavretý a ako som odmietal komunikovať – a dnes už nemám problém hovoriť o tom, ako sa mám. Samozrejme, prešli sme si bežnými konfliktmi, aké spolu má rodič a dieťa, ale cítim, že sme si bližší a komunikujeme viac.

Pavlína: Podstata sa nezmenila. Máme dve deti a obe nesmierne milujem. Deti mi do života priniesli veľmi veľa radosti. Cítim, že od tých Johannových trinástich rokov sa výrazne zmenila naša komunikácia. Dokážeme spolu žartovať a zažívať spolu množstvo humorných situácií, máme svojský humor. Moja láska bola vždy veľká a podporovala by som ho, „aj keby bol krokodíl“, ako hovorí môj otec. Som rada, že mi dôveruje.

Pavlína Fichta Čierna (1967)

Je vizuálna umelkyňa, režisérka, producentka, kurátorka a aktivistka. Absolvovala štúdium na VŠVU v Bratislave a doktorandské štúdium na fakulte výtvarných umení v Banskej Bystrici. Zameriava sa predovšetkým na témy sociálneho vylúčenia, politické témy a témy osobných tráum. Je laureátkou Ceny Oskára Čepana (2002) a jej diela sú súčasťou zbierok SNG v Bratislave, MACBA v Barcelone alebo MOT v Tokiu. V súčasnosti pôsobí na Žilinskej univerzite. V poslednom období na základe životnej skúsenosti so svojím dieťaťom verejne vystupuje za práva transrodových ľudí.

Claude Johann Čierny (2002)

Narodil sa v Žiline a študuje na gymnáziu PORG Libeň v Prahe. Pred dvomi rokmi absolvoval študijný pobyt na medzinárodnej škole v Anglicku. Zaujíma sa o vedu, politiku, filozofiu i umenie, predovšetkým o fotografiu a performance. Vo svojej tvorbe sa aktuálne zameriava predovšetkým na tému transrodovosti, v auguste 2020 realizoval performance v spolupráci s transrodovými osobami na festivale Tehláreň.

Ak máte príponienku alebo ste našli chybu, napište prosím na editori@dennikn.sk.